

FRÅGOR OCH SVAR

Fråga: *Hur skall vi åminna våra döda och vilket bröd skall vi baka?*

Svar: Vi har förstått att det råder en del oklarhet när det gäller detta, så Din fråga är mycket bra. Åminnelsegudstjänster för de döda föreskrivs redan i en av de äldsta kanonsamlingarna, de Apostoliska konstitutionerna. Det finns flera termer för åminnelsegudstjänster och de åsyftar inte alltid samma gudstjänst. I slavisk tradition talar man om Panichida, som egentligen är ett grekiskt ord som betyder "hel natt", dvs gudstjänst hela natten eller helnattsvaka. Panichidan kan man säga är ett utdrag ur begravningsgudstjänsten. I grekisk tradition kallar man gudstjänsten Trishagion eftersom man börjar med inledningsbönerna där Trishagion ingår (Helige Gud, Helige Starke, Helige Odödlige förbarma Dig över oss.) Man kan säga att Trishagion är ett mycket kort utdrag ur begravningsgudstjänsten bestående av inledningsbönerna, troparia och en ektenia. Det är sannolikt p.g.a. gudstjänstens korthet som den längre varianten Panichidan blivit den gängse i slavisk tradition. Man har velat att gudstjänsten skall vara längre, när nu prästen läser böner för en avliden släkting. Observera att det inte endast är vid speciella gudstjänster vi åminner de döda. Vid både afton- och morgongudstjänsten kan de döda åminnas i den förstärkta ektenin och vid den Gudomliga Liturgin kan en död åminnas vid tre tillfällen: vid proskomedin, i ektenin efter Evangeliet och efter konsekrationen då kören sjunger "Axion estin" (Sannerligen är det tillbörligt...). Men i grekisk tradition, som vi följer, firas också en separat åminnelsegudstjänst, en Trishagion, vid följande tillfällen:

1. i begravningshemmet på aftonen före begravningen;
2. på de speciella åminnensedagarna: på 3:e dagen, 9:e dagen,

40:e dagen och årsdagen av någons avlidande samt åminnelse på lördagar (mer om det nedan). Eftersom dessa dagar är väl kända för de anhöriga så bör man givetvis i god tid tala med prästen så han kan vara tillstädes då dessa dagar infaller.

3. Trishagion kan firas vid slutet av nästan varje gudstjänst, men det är inte korrekt att fira det vid slutet av den Gudomliga Liturgin på Uppståndelsens dag, söndagen (liksom vi heller inte har en begravning på en söndag). Vi är väl medvetna om att många har svårigheter att komma till kyrkan under veckan och därför vill ha en åminnelse på en söndag. Vi skall då vara medvetna om att vi försätter prästen i en svår situation. Det är därför mycket bättre att komma till vesper på lördagen med denna begäran. I så fall firar man Trishagion före Vespern.

Traditionellt, då vi firar en åminnelsegudstjänst, bär vi fram kokt vete, kollyva, som bör ha beretts av släktingar till den eller de som åminnelsen hålles för. Vi bär alltså inte fram bröd. Vi har i vår församling varit med om allt ifrån Prosfora till en vanlig limpa som en anhörig har velat bära fram och det är alltså INTE korrekt. Kollyva bär vi fram som ett tecken på Uppståndelsen i enlighet med Kristi ord: "Sannerligen, sannerligen säger jag eder: Om icke vetekornet faller i jorden och dör, så förbliver det ett ensamt korn; men om det dör, så bär det mycken frukt" (Joh 12:24). Det är vidare god sed att de eller den som begärt denna åminnelse köper ljus och distribuerar till prästerskap och de närvarande. Ljuset symboliserar vårt hopp om Uppståndelsen, att Kristus som är världens ljus kommer att uppväcka oss så att vi kan förena oss med Honom vid hans ärorika andra tillkommelse. Detta är samma hopp som vi uttrycker då vi håller ett ljus under Uppståndelsegudstjänsten på Påsknatten.

Varje dag i veckan åminner kyrkan något speciellt. På söndagar är det givetvis Uppståndelsen, på måndagar är det änglarna, på tisdagar Johannes Döparen och övriga profeter, på onsdagar det heliga korset och Gudaföderskan, på torsdagar alla heliga apostlar och den Helige Nikolaos, på fredagar Kristi lidanden och på lördagar alla helgons och alla avlidnas åminnelse. Därför bär vi alltid fram Kollyva på lördagar. Så firas det Gudomlig li-

turgi och Du vill åminna någon släkting eller någon annan Ortodoxt kristen så kan Du lämna in namn vid Proskomedin. Direkt efter bönen framför ambon sätter celebranterna på sig sina kaly mavchia (prästhattar) för Trishagion. Prästen går ut genom den norra dörren och diakonen genom den södra. Prästen ställer sig framför Kristusikonen på Templon, under vilken kollyvan är placerad, och diakonen ställer sig på hans högra sida. Prästen beröcker sakta kollyvan under det att kören sjunger färdigt de anmodade troparia. Sedan följer en ektenia och en välsignelse. Prästen beröcker så åter sakta kollyvan under det att kören sjunger "Evig åminnelse" tre gånger.

Förutom lördagen så finns det andra speciella åminnelse-dagar för de döda under året:

1. Den första infaller på lördagen, en vecka före det att Stora fastan börjar, då vi tar farväl av köttmat. Denna åminnelse härstammar från de första kristna.

2. Den andra infaller på de andra, tredje och fjärde lördagarna i Stora fastan. Eftersom den Gudomliga liturgin inte firas i veckan under den Stora fastan så har kyrkan avdelat dessa lördagar för särskild åminnelse av de döda. De andra lördagarna i Stora fastan har speciella åminnelser.

3. Den tredje infaller efter vi firat Uppståndelsens högtid, Påsken. På tisdagen (eller måndagen) åminnes särskilt de döda i ljuset av Kristi uppståndelse. Ofta kallas dagen för "glädjens dag".

4. Den fjärde infaller på dagen före Pingstdagen, ofta kallad förfädernas lördag eller Treenighetslördagen.

5. Den femte och sjätte återfinns i slavisk tradition och åminner Ortodoxa soldater som gett sitt liv för sin tro och sitt fädernesland. Den 29 augusti, då kyrkan åminner den Hl. Johannes Döparen, har sedan kejsarinnan Katarina den II införde denna tradition 1769 efter krig mot Polen och Turkiet, denna åminnelse iakttagits.

6. Den sjätte infaller på lördagen före den 26 oktober och återfinns också i slavisk tradition och kallas ofta Demetrioslördagen. På denna dag åminnes alla Ortodoxt kristna som dött i krig. Denna åminnelse instiftades av Storprins Dimitry Ivanovich Donskoi då han besegrat tatarprinsen Mamai på slagfältet vid Kulikovo 1380.

Så till sist något om innebörden av kollyva. Dess ursprung går tillbaka till Julianos Avfällingens tid, då han 362 försökte förstöra de kristnas fasta de första dagarna i Stora fastan genom att beordra att all mat på marknaden i Konstantinopel bestänktes med blod från de hedniska offren i ett försök att tvinga på folket hedendomen, som han själv omfattade. Men den Helige Theodoros uppenbarade sig i en dröm för Patriark Eudoxios, ärkebiskop av Konstantinopel, och sade till honom att varna de troende för att köpa något på marknaden och att de istället skulle äta endast kokat vete, som vid den tiden kallades för kollyva. Sedan dess har kollyva, eftersom det kommit att förknippas med firandet av helgons minne, kommit att föras till kyrkan och välsignas av präst under åminnelsegudstjänster för de döda.

Dagens kollyva består av kokat vete som dekorerats med socker, russin och en del annat. Ett kors arrangeras upptill och ofta skrivs initialerna på den döde, som åminnes, mellan korsarmarna. När Kollyvan distribueras till de troende efter gudstjänsten svarar den som får en tallrik ofta "må Gud förlåta hans/hennes själ". Vi är mycket försiktiga med Kollyvan och ser till att allt ätes upp eftersom varje vetekorn symboliserar en hädangången själ.

→ Ett sätt att förbereda Kollyva:

Tag helt vete, t.ex. matvete, som kan införskaffas i den vanliga matvaruaffären och koka enligt instruktionerna på paketet, utan salt. Vanligtvis kokas det 15-20 minuter. Låt det kallna och lägg sedan vetet i en skål blandat med t.ex. hackad mandel, hasselnötter eller/och valnötter och russin, (även sesamfrö, kanel och kokosflingor, m.m. kan användas efter smak). Pressa Kollyvan kompakt i skålen med en sked. Strö lite ströbröd överst (så att

sockret inte drar åt sig fukt och smälter. Vill man inte använda ströbröd ska sockret strös på så sent som möjligt för att inte smälta) och täck sedan med socker över. Dekorera med skållad mandel i form av ett kors och russin. Sätt ett ljus i och Kollyvan är klar. När kollyvan är välsignad blandar man in sockret med resten innan den serveras. Tänk på att inte göra i ordning mer än vad som kan ätas upp. Man får inte slänga välsignad kollyva. Sötman påminner oss om Paradisets sötma som vi hoppas och ber att våra hädangångna får smaka.